

Dragana Mitrić Aćimović¹
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Implementacija i evaluacija grupnih formi rada sa osuđenima

— studija novosadskog slučaja

Apstrakt: Programi grupnog rada, osmišljeni u cilju podrške dostizanju individualnih ciljeva osuđenika dodeljenih u sklopu tretmanskog postupanja, počeli su sistematski da se sprovode u Okružnom zatvoru *Novi Sad* u maju 2013. godine. Osuđenici su dobili priliku da učestvuju u programima: Asertivni trening, Rešavanje problema i donošenje odluka, Razvoj samoeфикаsnosti za zapošljavanje i Grupni rad sa zavisnicima od narkotika. Rezultati istraživanja tokom šestomesečnog rada govore da osuđenike na grupni rad ne motiviše sticanje pogodnosti koliko želja da napreduju kao ljudi i nauče nešto novo. Anonimna anketa na uzorku od 110 osuđenika koji su prošli kroz neki od programa u celosti pokazala je da se najviše vrednuje Rešavanje problema i donošenje odluka i Grupni rad sa zavisnicima, a potom Asertivni trening i Razvoj samoeфикаsnosti za zapošljavanje. Može se zaključiti da osuđenici obuhvaćeni uzorkom generalno visoko cene grupne programe rada, što govori u prilog praksi uvođenja istih u zatvore u Srbiji.

Кljučne reči: osuđenici, tretman, grupni rad, motivacija.

Uvod

Sistem izvršenja sankcija u Srbiji bazira se na osnovama irskog progresivnog sistema, koji je, u raznim modifikacijama, dominantna koncepcija u zemljama sa dugom demokratskom tradicijom². Irski sistem karakteriše motivaciono stimulanje zatvorenika da rade na poboljšanju svog položaja u toku izdržavanja kazne, dok progresivni sistem karakteriše to što se bazira na principima vaspitanja i

---

¹ MA Dragana Mitrić Aćimović je doktorand na Odseku za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.

² Informacije sa zvaničnog sajta Uprave za izvršenje krivičnih sankcija
<http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/40/uprava-za-izvršenje-krivicnih-sankcija.php>

popravljanja osuđenika (Kovač, 2009). Dakle, od prosečnog osuđenika u zatvoru u Srbiji očekuje se da se tokom tretmana popravi i do okončanja kazne tretmanski napreduje (u smislu dobijanja propisanih posebnih prava i razvrstavanja u povoljniju tretmansku potkategoriju). U ostvarivanju navedenog velika je uloga zaposlenih u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija i oblika tretmana koji omogućavaju osuđenima. Što je kompletniji pristup radu sa osuđenim licima, to su veće mogućnosti za njihovo korigovanje tokom kazne i ostvarivanje napretka. Skroman broj radova na temu tretmanskog postupanja u Srbiji sprečava nas da govorimo sa sigurnošću o kvalitetu rada. Indirektni pokazatelji, poput stope recidiva, mogli bi eventualno da daju neki osnov za zaključivanje. Ukoliko za SAD možemo da kažemo da se ne mogu pohvaliti svojim zatvorskim sistemom imajući u vidu stopu recidiva (Nikolić, 2009), onda ni Srbija, u kojoj prema nekim podacima zatvori beleže stopu recidiva od oko 70 posto (Jelić i sar., 2010), ne može da se pohvali svojim pristupom ili, bolje rečeno, praksom. Ustaljeno verovanje da bi se stopa recidiva smanjila izricanjem dužih kazni opovrgnuto je svetskim istraživanjima (Stevanović i Igrački, 2011), te smo upućeni da obratimo pažnju na kvalitet tretmana osuđenika u penalnim uslovima i u postpenalnom prihvatu.

Postoji više podela tretmanskog pristupa osuđeniku, a prema jednoj od njih razlikujemo psihodinamski, bihevioralni (koji broji više podvrsta) i eklektički pristup, koji podrazumeva: kognitivno-bihevioralni pristup, psihoedukativni pristup, trening socijalnih veština, model socijalnog učenja i multimodalne programe (Bakić, 2001). Svaki od ovih pristupa ima svoje zagovornike. Neka istraživanja govore da je kognitivno-bihevioralni pristup najdelotvorniji u suzbijanju recidivizma (Garret, 1985; Mc Guirre & Priestley, 1995; Andrews & Bonta, 1998, prema Bakić, 2001), a uz njega se, tvrde pojedini autori (Lipsej, 1992; McGuirre & Priestley, 1995, prema Bakić, 2001) ističu i multimodalni programi. U literaturi (npr. Ripley, 1993, prema Knežić i Savić, 2013) se može naći mišljenje da je velika vrednost edukativnih programa koji razvijaju socijalne veštine, podstiču usvajanje tehnika i strategija za regulisanje vlastitih emocija i sl., u smanjivanju stope kriminalnog povrata. Radulović (2012) upozorava da su takve vrste rada uspešne samo sa pojedinim osuđenima, te da kod nekih kategorija violentnih prestupnika, kao što su psihopate, paradoksalno vode pet puta češćem kriminalnom povratu. No, bez obzira na određene izuzetke, kada je reč o uspešnom tretmanu, sve ukazuje da on treba da podrazumeva neki od eklektičkih tretmanskih modela.

Svaki od modela tretmanskog postupanja može da se sprovodi kroz individualni i grupni rad. Grupni rad se šezdesetih godina brzo razvijao kao vrsta tretmana, između ostalog i u korektivne svrhe (Bailey, 1966). Grupno prilaženje

tretmanu osuđenika u osnovi se zasniva na konceptu teorija grupa, gde se polazi od toga da se uzroci kriminalnog ponašanja nalaze u grupnim odnosima i vezama osuđenika. U skladu sa tim, grupa može poslužiti i kao faktor promene stavova, mišljenja i vrednosti (Kovač, 2009). Praćenje eventualne prednosti grupnog nad individualnim radom daje različite rezultate. Primera radi, jedna meta analiza govori da grupno savetovanje u pogledu zloupotrebe droge nije efikasno (Pearson & Lipton, 1999), dok druga govori da jeste (Mitchell et al., 2002, prema Pelissier, Motivans & Rounds-Bryant, 2005). Kada je reč o mentalnom zdravlju osuđenika, kombinacija individualnog i grupnog terapijskog rada daje mnogo bolje rezultate u odnosu na sam individualni rad, što se da primetiti i u stopi recidiva (Khodayarifard, Shokoohi-Yekta & Hamot, 2010). Kombinujući navedene informacije i činjenicu da uspešnost rada na resocijalizaciji u velikoj meri zavisi i od motivacije osuđenika (Žunić Pavlović, 2004; Mrako, 2013), možemo zaključiti da je grupni rad forma koja se svakako može smatrati vrednom i delotvornom, naročito ako se u njega uključuju osuđenici sa adekvatnom motivacijom.

Međutim, uprkos poznatim činjenicama, u zatvorima u Srbiji izostaje praćenje motivisanosti štićenika za određenu vrstu rada, a edukativno-prevaspitni treninzi i grupni terapijski programi još nisu razvijeni ni zastupljeni u zadovoljavajućoj meri. Izveštaji nevladinih organizacija (npr. Jelić i sar., 2010) sačinjeni nakon posete zatvorima u Srbiji neretko govore o tome da se tretman svodi uglavnom na individualno-savetodavni rad, dok je grupni rad sporadičan. Kao rezultat toga se javljaju preporuke da se zaposleni edukuju, a potom osuđenici uključe u programe koji se tiču nenasilne komunikacije, razvijanja socijalnih veština i sl. Kancelarija zaštitnika građana Republike Srbije deli stav nevladinih organizacija. U jednom izveštaju (Republika Srbija, Zaštitnik građana, 2011) sačinjenom nakon posete OZ *Negotin* konstatuje se da ne postoji grupni rad, tako da se stiče utisak da neće doći do promena u tretmanu osuđenika, ni dobijanja pogodnosti. Dakle, manjkavost tretmana osuđenika u Srbiji, uočena sa više strana, nedostatak je grupnog rada. Iako je zatvorskim sistemima svojstvena određena linija manjeg otpora, što znači da se više ostaje pri zatečenom stanju nego što se u toj oblasti teži inovacijama (Nikolić, 2009), uočeni problem u našem zatvorskom sistemu počinje da se otklanja u 2013. godini. Direktivom Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, zatvorima je naloženo osmišljavanje i sprovođenje grupnog rada sa osuđenima kao vid pomoći u dostizanju individualnih ciljeva poput smanjenja agresivnosti, usvajanja socijalnih veština, promene stava prema konzumiranju narkotika itd.

U ovom radu će biti prikazano uvođenje grupnog rada sa osuđenima u Okružni zatvor u Novom Sadu, a potom i rezultati istraživanja motivacije

osuđenika za učestvovanje u radu i njihovih stavova o kvalitetu rada po završetku programa.

Grupne forme rada sa osuđenima u OZ *Novi Sad*

U Okružnom zatvoru *Novi Sad*, svojevremeno je sporadično praktikovan grupni rad, ali samo sa zavisnicima od narkotika. On se nije bazirao na unapred pripremljenom programu. Sistemsko uvođenje programa grupnog rada nastupilo je u maju 2013. godine kada su osuđenici dobili priliku da u sklopu tretmana, u slučaju da su saglasni, budu uključeni u programe: Asertivni trening – trening komunikacijskih veština, Rešavanje problema i donošenje odluka, Razvoj samoeфикаsnosti za zapošljavanje i Grupni rad sa zavisnicima (od narkotika). Programi su sačinjeni tokom aprila 2013. godine od strane psihologa, autora ovog članka, pretežno kao rezultat prilagođavanja programa i materijala za grupni rad sa populacijom neosuđivanih, a uz uvažavanje tema koje su ocenjene kao prioritete. Takođe se vodilo računa i o potrebama štićenika OZ *Novi Sad*. Programi su, dakle, osmišljeni da bi se pomoglo pre svega u otklanjanju sledećih slabosti osuđenika: 1) loše komunikacije i ispoljavanja agresivnosti; 2) nepravovremenog i neadekvatnog suočavanja sa problemima, kao i donošenja nepromišljenih odluka; 3) konzumiranja narkotika i zavisnosti od istih i 4) lošeg snalaženja na tržištu rada u potrazi za poslom. Samim tim, njihov je cilj postao obezbeđivanje podrške dostizanju individualnih ciljeva osuđenika, dodeljenih Odlukom upravnika, a u sklopu tretmanskog postupanja. Ovde će biti iznet kratak prikaz programa.

Asertivni trening – trening komunikacijskih veština formiran je kao celina od devet susreta tokom kojih se osuđenici uče asertivnoj komunikaciji. Kroz kombinaciju predavanja i vežbi, polaznici ovog programa suočavaju se sa manjkavošću njihove dosadašnje komunikacije i posledicama iste, uviđaju kakvu komunikaciju žele da postignu, te put kojim se to postiže. Između ostalog, osuđenici se uče vezi kognicije, emocija i ponašanja.

Rešavanje problema i donošenje odluka podrazumeva sedam susreta tokom kojih se osuđenici suočavaju sa greškama koje su pravili u donošenju odluka i rešavanju problema, te osposobljavaju da sa većom uspešnošću prođu kroz sve faze rešavanja problema – od suočavanja sa problemom do praćenja efekata rešenja. Polaznici ovog programa se, ponovo kroz kombinaciju predavanja i vežbi, uče tehnikama analize problema i odabira najboljeg rešenja, prevazilaženja strahova koji koče realizaciju odluka itd.

Razvoj samoeфикаsnosti za zapošljavanje podrazumeva sedam susreta tokom kojih osuđenici identifikuju svoje realne poslovne ciljeve, prepoznaju svoje snage

na tržištu rada, uče se pisanju poslovne biografije i motivacionog pisma, vežbaju intervjue sa poslodavcem itd. Polaznici u sklopu programa imaju prilike i da slušaju predavanje predstavnika Nacionalne službe za zapošljavanje o uslugama ove ustanove, mogućnostima usavršavanja nezaposlenih i sl.

Grupni rad sa zavisnicima od narkotika sastoji se od deset susreta tokom kojih se osuđenici suočavaju sa problemom zavisnosti, uče o zavisnosti, analiziraju koji su faktori doprineli javljanju zavisnosti kod njih, donose životne planove, uče o mogućnostima lečenja i opredeljuju se za neku od njih, dobijaju saznanja o mogućnostima socijalne podrške i podstiču se na traženje iste itd.

Svi programi grupnog rada podrazumevaju jedan jednoipčasovni ili dvočasovni susret u toku nedelje u grupi do 12 osuđenika. Po završetku programa, polaznicima koji su prošli kroz više od polovine susreta i nisu imali više od dva neopravdana izostanka dodeljuje se diploma ili zahvalnica (koja je namenjena učesnicima Grupnog rada sa zavisnicima).

Zanimljivo je bilo utvrditi kakvo je iskustvo u primeni grupnih formi rada u Okružnom zatvoru *Novi Sad* iz perspektive korisnika – osuđenika. Postavljena su sledeća istraživačka pitanja:

1. Kakva je motivacija osuđenika za učešće u programima?
2. Kakav je stav osuđenika prema programima na kraju njihovog sprovođenja, odnosno zadovoljstvo učešćem?

U slučaju da su motivi koji dovode osuđenike na programe grupnog rada intrinzičke prirode, i u slučaju da osuđenici pozitivno vrednuju programe nakon njihovog završetka, nalazi istraživanja mogli bi da daju smernicu za dalji rad u okviru zatvorskog sistema u Srbiji, odnosno osvetle važnost grupnog rada i potencijalnu korist od istog.

Metodologija

Uzorak i procedura

Istraživanje strukture motivacije za učešće u programima sprovedeno je na pogodnom uzorku od 89 osuđenika koji su započeli učešće na nekom od programa grupnog rada u Okružnom zatvoru *Novi Sad*, dok je istraživanje zadovoljstva programima sprovedeno na uzorku od 110 osuđenika koji su prošli kroz programe grupnog rada u celosti, u periodu od sredine maja do sredine novembra 2013. godine. Ispitanici su lica iz zatvorenog i poluotvorenog odeljenja koja su učestvovala u programima koje je vodila ista realizatorka tretmana. Učešće u an-

ketiranju je bilo na dobrovoljnoj osnovi i anonimno. Ispitanici nisu nagrađivani za popunjavanje upitnika.

Instrumenti

Za potrebe praćenja motivacije osuđenika za učešće u programima konstruisan je upitnik na kome zaokruživanjem ispitanik može da se opredeli između šest ponuđenih motiva, pri čemu je kod šestog („nešto drugo”) moguće slobodno navesti odgovor. Osuđenicima je data instrukcija da mogu da zaokruže najviše dva motiva.

Za potrebe evaluacije programa konstruisan je Upitnik za evaluaciju, u okviru koga se zaokruživanjem na petostepenoj skali Likertovog tipa izražava stepen slaganja sa tvrdnjama koje se odnose na rad voditelja (šest ajtema), sadržaj programa (pet ajtema) i zadovoljstvo učešćem (šest ajtema). U obradu su u ovom istraživanju uzeti samo podaci iz Upitnika koji se odnose na zadovoljstvo učešćem.

Rezultati

Najpre će biti iznet prikaz strukture motivacije osuđenika koji su se uključili u programe grupnog rada.

Tabela 1: Prikaz zastupljenosti motiva za uključjenje u programe grupnog rada

Motivi	Broj navođenja	Procenat navođenja
Zbog pogodnosti i/ili napredovanja u tretmanu	28	16.28
Da bi mi bilo zanimljivije u zatvoru	5	2.91
Da bih napredovao kao čovek	68	39.53
Da naučim nešto novo	67	38.95
Nisam siguran zašto – bez nekog posebnog razloga	0	0.00
Nešto drugo	4	2.33
Ukupno	172	100.00

Napomena: N = 89

Kao što se vidi iz Tabele 1, najčešći razlog za pristanak na uključivanje u programe grupnog rada kod osuđenika obuhvaćenih uzorkom su „da bih napredovao kao čovek” i „da naučim nešto novo”, dok se na trećem mestu, upadljivo manje, navodi „zbog pogodnosti i/ili napredovanja u tretmanu”.

U Tabeli 2 su izneti podaci o tome koliko je osuđenika započelo, a koliko završilo programe, kao i razlozi za prekidanje učešća, koji mogu biti indikativni u pogledu zadovoljstva programima. Uočljivo je da je na svim programima grupnog rada više od polovine osuđenika uspešno prošlo kroz susrete, izuzev na Asertivnom treningu, gde je procenat neznatno niži (48%). Najveći procenat polaznika je uspešno završio program Grupnog rada sa zavisnicima. Najveći procenat onih koji su odustali od rada ili su izbačeni iz grupe beleži se na Asertivnom treningu, neznatno manje na Rešavanju problema i donošenju odluka, a najmanje na Razvoju samoefikasnosti za zapošljavanje.

Tabela 2: Prikaz broja osuđenika koji su započeli, završili i nisu završili programe

Naziv programa	Broj osuđenika koji su započeli program	Broj osuđenika koji su prošli kroz ceo program*		Broj osuđenika koji su odustali ili su isključeni zbog neopravdanih izostanaka		Broj osuđenika koji su prekinuli program iz dr. razloga **	
		N	%	N	%	N	%
Rešavanje problema i donošenje odluka	79	45	56.96	20	25.32	14	17.72
Asertivni trening	50	24	48.00	13	26.00	13	26.00
Grupni rad sa zavisnicima	35	23	65.71	7	20.00	5	14.29
Razvoj samoefikasnosti za zapošljavanje	25	18	72.00	3	12.00	4	16.00

Legenda:

*– uključujući i osuđene koji su najviše dva puta opravdano odsustvovali

**– istekom kazne, premeštajem ili smeštajem u odeljenje pojačanog nadzora

U Tabeli 3 su predstavljene prosečne ocene koje su osuđenici dali programima u okviru evaluacije. Najbolju prosečnu ocenu ostvaruju programi Rešavanje problema i donošenje odluka i Grupni rad sa zavisnicima, a neznatno nižu Asertivni trening i na kraju Razvoj samoefikasnosti za zapošljavanje. Osuđenici koji su prošli kroz programe procenjuju da su „naučili nešto novo” najviše na Asertivnom treningu, da ih je učešće „navelo da razmišljaju o temi” najviše na Rešavanju problema i donošenju odluka, a da su „uvideli neke svoje greške”, napredovali kao ljudi, i „korisno upotreбили vreme” najviše na Grupnom radu sa zavisnicima. Osuđenici koji su učestvovali na Rešavanju problema i donošenju odluka najviše se slažu u oceni da su „stekli nešto što će im koristiti u budućnosti”. Najmanja zabeležena prosečna ocena u sklopu evaluacije (3.83) je ona koju

su dali učesnici Razvoja samoeфикаsnosti za zapošljavanje na tvrdnji „napredovao sam kao čovek”.

Tabela 3: Prosečne ocene na ajtemima u Upitniku i prosečne ocene programa

Tvrđnja	Rešavanje problema i donošenje odluka	Asertivni trening	Grupni rad sa zavisnicima	Razvoj samoeфикаsnosti za zapošljavanje
Naučio sam nešto novo	4.79	4.94	4.70	4.40
Učešće me je navelo da razmišljam o temi	4.86	4.68	4.73	4.27
Uvideo sam neke svoje greške	4.83	4.72	4.85	4.47
Napredovao sam kao čovek	4.55	4.36	4.73	3.83
Korisno sam upotrebio vreme	4.90	4.90	4.98	4.53
Stekao sam nešto što će mi koristiti u budućnosti	4.90	4.74	4.78	4.50
Prosečna ocena programa	4.81	4.72	4.80	4.33

Napomena: 1 – uopšte se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem

Diskusija

Cilj ovog rada bio je predstavljanje toka implemantacije grupnih formi rada sa osuđenim licima u Okružnom zatvoru *Novi Sad*, rezultata istraživanja motivacije za učešće u programima grupnog rada, i istraživanja stepena zadovoljstva programima kod osuđenika u Okružnom zatvoru *Novi Sad*. Kako je izneto, praksa grupnog rada sa osuđenicima u okviru tretmana sistemski se uvodi u novosadski zatvor tokom 2013. godine. Eklektički pristup tretmanu ogleda se u četiri programa koja se bave temama koje su locirane kao teme od značaja, odnosno problematičnim poljima na kojima treba raditi sa većim brojem osuđenika u cilju osposobljavanja za uspešnu reintegraciju u društvenu sredinu i smanjenja kriminalnog recidiva. Nalazi istraživanja negiraju uobičajene pretpostavke zaposlenih u zatvorima o ekstrinzičnoj motivaciji osuđenika za bilo kakvu vrstu saradnje u procesu njihovog korigovanja u penalnoj sredini. Osuđenici obuhvaćeni uzorkom u ovom istraživanju navode da su pristali na programe grupnog rada pre svega zbog želje za ličnim napredovanjem i učenjem, a tek potom radi ostvarivanja pogodnosti ili tretmanskog napredovanja. Dakle, prevladava intrinzička motivacija. Ovo se može objasniti činjenicom da su osuđenici van penalne sredine mahom bili uskraćeni za mogućnost rada na ličnom razvoju i za učenje, odnosno time što su bili vaspitno i edukativno zanemareni, a što danas prepoznaju kao problem.

Indikator motivisanosti takođe predstavljaju podaci o broju osuđenika koji su prošli kroz program u celosti u odnosu na broj onih koji su odustali od učešća ili su isključeni iz rada zbog neopravdanog izostajanja. Činjenica da najviše četvrtina polaznika programa grupnog rada u OZ *Novi Sad* iste u nekom momentu svojevoljno napušta (pri čemu se i neopravdano izostajanje tretira kao vid voljnog napuštanja) može se posmatrati kao pokazatelj zadovoljavajuće stabilne i unutrašnjim razlozima podstaknute zainteresovanosti. Argument više ponudio bi eventualno podatak da oni koji se zadržavaju ili odustaju ne čine to usled činjenice da su dobili ili nisu dobili pogodnosti, što, nažalost, nije praćeno u istraživanju. Generalno gledano, ako se uzme u obzir važnost motivacije za programe resocijalizacije (Žunić Pavlović, 2004; Mrako, 2013), ima mesta za zaključivanje da navedeni rezultati istraživanja pružaju osnov za određeni optimizam u pogledu uspešnosti tretmana.

Kada je reč o rezultatima evaluacije programa, uočljivo je da oni koji su prošli kroz programe iste visoko vrednuju. To se možda delimično može pripisati određenim zadovoljstvom samim grupnim radom u odnosu na individualni, koji, po iskustvima iz prakse autora ovog članka, osuđenici ne smatraju kvalitetnim. Razlike u zadovoljstvu programima mogle bi se vezati pre svega za važnost koju su temama dali osuđenici, njihovu veru da im program nudi nešto što će im koristiti i nešto za šta su ranije bili uskraćeni. Imajući u vidu da su programi kreirani i realizovani od strane jedne osobe, možemo reći da je varijabla koja se da imenovati kao „motivisanost i posvećenost realizatora programa”, a koja bi eventualno mogla stvoriti razlike među programima, u ovom slučaju kontrolisana. Poredeći karakteristike Asertivnog treninga, gde se beleži najveći procenat odustalih, u odnosu na Razvoj samoeфикаsnosti za zapošljavanje, gde je taj procenat najmanji, možemo zaključiti da je odustajanje od grupnog rada verovatno u relaciji sa „težinom” programa, odnosno time koliko on zahteva korekciju ličnosti i bazičnih uverenja. Nalaz da se na Razvoju samoeфикаsnosti za zapošljavanje beleži najmanji stepen zadovoljstva može se tumačiti u skladu sa usmenim iskazima osuđenika koji su učestvovali u istom, a koji navode da nisu nikada čuli ili su retko čuli za to da je neko našao posao „a da nije preko veze”. Dakle, nešto niži stepen zadovoljstva u nekoj meri proističe iz toga što osuđenici ne veruju da im novostečena znanja i iskustva iz programa realno mogu biti od koristi.

Ipak, svako zaključivanje na osnovu rezultata dobijenih istraživanjem na manjem prigodnom uzorku, a na osnovu deskriptivne statistike, kao što je slučaj u ovom radu, mora se uzeti sa određenom rezervom. Takođe, valja se imati na umu da i u anonimnim istraživanjima ispitanici pokazuju tendenciju da daju socijalno poželjne odgovore (Paulhus, 1991). Ovo istraživanje eksplorativnog karaktera dalo je određena ohrabrenja praksi uvođenja grupnog rada u zatvore

u Srbiji, a u nekom narednom istraživanju valjalo bi pratiti motivaciju osuđenika tokom određenog perioda, komparirati zadovoljstvo individualnim, grupnim i kombinovanim radom, te istražiti koje karakteristike grupnog rada osuđenici konkretno visoko vrednuju. Od velikog značaja bi bilo pratiti i efekte intrinzičke i ekstrinzičke motivacije na uspešnost tretmanskog rada – korigovanje osuđenika, kao i efekte grupnog rada nasuprot individualnog.

Zaključak

Grupni rad sa osuđenicima predstavlja vredan resurs u tretmanskom postupanju, koji je do sada bio neopravdano zanemaren u zatvorima u Srbiji. Uvođenje ovakve vrste rada, u kombinaciji sa individualno-savetodavnim radom, nudi mogućnost za podizanje stepena zadovoljstva osuđenika tretmanom i životom uopšte u penalnim uslovima. Takođe otvara mogućnost za korigovanje osuđenika i smanjivanje stope recidiva, u slučaju pravilnog usmeravanja osoba u programe (Radulović, 2012).

Studija novosadskog slučaja govori u prilog tome da počinitelje krivičnih dela u penalnoj sredini na grupni rad dovodi valjanija motivacija nego što se to dalo pretpostaviti i da oni dobro reaguju na ovakav pristup. Može se reći da ih naročito privlači učesće u programima koji od njih ne traže brzo i veliko korigovanje u načinu razmišljanja, a tokom kojih dobijaju znanja i iskustva za koja veruju da će naći praktičnu primenu. Tako je uvođenje u zatvore „malih rehabilitativnih programa”, za koje se neki autori zalažu (Mikšaj Todorović, Buđanovac i Brgles, 1998), postalo još osnovanije. Osuđenici zaslužuju human tretman, u skladu sa pretpostavkom da niko nije pokvaren do te mere da je izgubio sve što ga čini čovekom (Jašović, 1983). Možemo računati da će se on pokazati u našim zatvorima tek onda kada u funkciju u okviru postupanja stavimo sva znanja i veštine koje zaposleni poseduju i kada se potrudimo da znanja i veštine proširimo po ugledu na dobru praksu iz razvijenijih zemalja.

Reference

- BAILEY, W. C. (1966). Correctional outcome: An evaluation of 100 reports. *Journal of criminal law and criminology*, 57(2), 153–160.
- BAKIĆ, D. (2001). Prikaz nekih modela institucionalnog tretmana počinitelja kaznenih djela. *Ljetopis socijalnog rada*, 8(1), 35–50.
- JAŠOVIĆ, Ž. (1983). *Kriminologija maloletničke delinkvencije*. Beograd: Naučna knjiga.

- JELIĆ, M., LUKIĆ SAMARDŽIJA, G., PALIBRK, LJ. I KUZMINOVIĆ, I. (2010). *Zatvori u Srbiji, februar–mart 2010: Praćenje reforme zatvorskog sistema u Srbiji*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.
- KHODAYARIFARD, M., SHOKOOHI-YEKTA, M. & HAMOT, G. E. (2010). Effects of Individual and Group Cognitive-Behavioral Therapy for Male Prisoners in Iran. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 54(5), 743–755.
- KNEŽIĆ, B. I SAVIĆ, M. (2013). Obrazovanje u zatvoru: od prava do realizacije. *Andragoške studije*, 1, 99–116.
- KOVAČ, A. (2009). *Resocijalizacija osuđenih lica*. Specijalistički rad. Fakultet pravnih nauka Apeiron, Banja Luka. Preuzeto sa: <http://www.apeiron-uni.eu/centar/radovipdf/specijalisticki/sep/anakovac.pdf>, (novembar, 2013).
- MIKŠAJ TODOROVIĆ, LJ., BUĐANOVAC, A. I BRGLES, Ž. (1998). Rehabilitacijski programi u institucijama u Hrvatskoj penološkoj teoriji i praksi. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 34(1), 13–22.
- MRAKO, A. (2013). *Motiviranost korisnika Zavoda za vaspitanje muške djece i omladine 'Sarajevo' za učestvovanje u resocijalizacijskim programima – kvalitativna studija*. Magistarski rad. Islamski pedagoški fakultet u Zenici. Univerzitet u Zenici. Preuzeto sa: http://www.udspbih.com/uploads/4/8/3/9/4839810/motiviranost_korisnika_zavoda_za_vaspitanje_muke_djece_i_omladine_sarajevo_za_uestvovanje_u_rp.pdf, (novembar, 2013).
- NIKOLIĆ, Z. (2009). Nacionalne, kulturološke i filozofskopravne karakteristike zatvorskih sistema. *Strani pravni život*, 2, 271–289.
- PAULHUS, D. L. (1991). Measurement and control of response bias. In J. P. Robinson, P. R. Shaver, & L. S. Wrightsman (Eds.), *Measures of personality and social psychology attitudes*. San Diego, CA: Academic Press.
- PEARSON, F. S. & LIPTON, D. S. (1999). A meta-analytic review of the effectiveness of corrections--based treatments for drug abuse. *The Prison Journal*, 79(4), 384–410.
- PELISSIER, B., MOTIVANS, M. & ROUNDS-BRYANT, J. L. (2005). Substance abuse treatment outcomes: A multi-site study of male and female prison programs. *Journal of Offender Rehabilitation*, 41, 57–80.
- RADULOVIĆ, D. (2012). Zašto se nakon forenzičkog tretmana hroničnih delinkvenata nekada još više učvrsti njihovo kriminalno ponašanje? *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 11(2), 349–359.
- REPUBLIKA SRBIJA, ZAŠTITNIK GRAĐANA (2011). *Monitoring zavoda za izvršenje krivičnih sankcija: Izveštaj o poseti OZ Negotin*. Preuzeto sa: www.ombudsman.rs/.../2995_OZ%20Negotin%20fnal%20II.doc, (novembar, 2013).
- STEVANOVIĆ, Z. I IGRAČKI, J. (2011). Dužina zatvorske kazne i recidivizam. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 49(1), 119–130.
- ŽUNIĆ PAVLOVIĆ, V. (2004). *Evaluacija u resocijalizaciji*. Beograd: Partenon.

Dragana Mitrić Aćimović³
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

Implementation and Evaluation of Group Work Programmes for Prisoners – *Novi Sad Case Study*

Abstract: Group work programmes, devised with the aim of supporting the achievement of prisoners' individual goals set as part of their treatment procedure, began to be systemically implemented in Novi Sad District Prison in May 2013. Prisoners were given the chance to participate in the following programmes: Assertive Training, Problem Solving and Decision Making, Developing Self-Efficiency for Employment and Group Work with Drug Addicts. The results of the study during six-months of work show that prisoners involved in group work are not motivated as much by gaining benefits as they are by the desire to improve as people and learn something new. An anonymous survey conducted on a sample of 110 prisoners, who had fully completed one of the programmes, shows that Problem Solving and Decision Making and Group Work with Addicts were most valued, followed by Assertive Training and Developing Self-Efficiency for Employment. It can be concluded that the prisoners in the sample highly value group work programmes in general, which supports the practice of introducing them in prisons in Serbia.

Key words: prisoners, treatment, group work, motivation.

---

³ Dragana Mitrić Aćimović, MA is a PhD student at the Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad.